

УДК: 631.437.31

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЕЛЕКТРОФІЗИЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕНЬ У ЗЕМЛЕРОБСТВІ ТА ҐРУНТОЗНАВСТВІ

Дегтярьов Ю.В., канд. с.-г. наук

E-mail: degt7@ukr.net

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Актуальність. Родючість – основна специфічна властивість ґрунту, що якісно відрізняє його від вихідної (материнської) гірської породи. Під родючістю розуміють здатність ґрунту забезпечувати рослини водою, поживними речовинами і повітрям, а також створювати для їх життєдіяльності сприятливі фізичні, фізико-хімічні, хімічні, біологічні та інші умови. Розрізняють елементи і умови родючості ґрунту. Елементи – це земні фактори життя рослин, тобто поживні речовини, вода і повітря. До умов родючості належать фізичні властивості ґрунту, його реакція, чистота від бур'янів, збудників хвороб і шкідників. Умови родючості залежать не стільки від природних властивостей ґрунту, скільки створюються в процесі використання ґрунтів як засобу сільськогосподарського виробництва, тобто в наслідок окультурення ґрунту.

З плином часу ґрунт зношується і втрачає свої якісні властивості. Елементи фізичних властивостей ґрунту людина не здатна докорінно змінити, але повністю в змозі підтримувати його соціально-економічне становище.

Антропогенний внесок полягає у контролі якості ґрунтів, підтримуванні потрібного рівня кислотності, контролі кількості хімічних і мінералогічних речовин тощо. Разом з тим саме фізичні (фізико-хімічні, фізико-механічні електрофізичні) властивості ґрунтів, пов'язані з його окультуренням та обробитком, тому контроль якості ґрунтів на наявність хімічних і мінералогічних речовин, а саме його електропровідності є актуальною проблемою забезпечення його родючості.

Один із головних підходів у застосуванні технологій точного землеробства – оптимізувати урожайність і забезпечити екологічну якість сільськогосподарської продукції з урахуванням зон управління сільськогосподарським полем. У цьому аспекті важливу роль відіграє визначення ґрунтової електричної провідності для визначення розміру прибутку на основі даних просторової мінливості та вмісту поживних речовин у ґрунті. Знання певної структури варіабельності ґрунтового покриву дає змогу приймати ефективні рішення для управління агробіологічним потенціалом сільськогосподарських угідь.

Метою досліджень було порівняти зміни електрофізичних показників (електропровідність ґрунту, загальна мінералізація, солоність) чорноземів типових, які знаходяться в умовах різного сільськогосподарського використання (рілля, перелogi, полезахисні лісосмуги) за допомогою використання сучасних методик дослідження.

Об'єкт дослідження: чорнозем типовий глибокий середньогумусний важкосуглинковий на лесовидному суглинку навчально-науково-виробничого центру (ННВЦ) «Дослідне поле» Харківського НАУ ім. В.В. Докучаєва.

Методика досліджень. Визначення електрофізичних показників проводилося згідно наступної методики досліджень: водну суспензію ґрунту (1:5) готують шляхом змішування 10 г повітряно-сухого ґрунту з 50 мл дистильованої води у поліпропіленовій ємності, інтенсивно перемішують протягом 2-х хвилин і залишають на 1 годину для відстоювання ґрунтового-водної суспензії. За допомогою кондуктометра-солеміра (EZODO-8200 M) проводять визначення електрофізичних показників у верхній частині ґрунтового-водної суспензії (електропровідність, загальна мінералізація, солоність). Аналізи виконують в трикратній-п'ятикратній повторності.

Електрофізичні показники вивчали у зразках ґрунту відібраних у весняний період за допомогою бура з глибини 0-20, 20-40, 40-60, 60-80 та 80-100 см чорноземів типових у трьох варіантах досліду. Варіант 1 – рілля (оранка понад 100 р., дослідне поле кафедри землеробства); варіант 2 – переліг (трав'яна рослинність, віком більше 70 років, кафедра ґрунтознавства); варіант 3 – лісосмуга (дубові насадження, віком більше 70 років, дослідне поле).

Результати досліджень. Електропровідність ґрунту (*Conductivity*) – здатність ґрунту (суспензій) проводити електричний струм. Залежить від вологості ґрунту, фазового стану вологи, умісту в ґрунті солей, її температури, щільності, гранулометричного складу, мінерального складу, структури, пористості тощо. Як відомо, ці властивості впливають на ефективність екологічних функцій ґрунту і зокрема його родючість. Вимірюється електропровідність ґрунту в $\mu\text{S}/\text{cm}$ або в mS/cm .

Порівнюючи отримані результати відбору проб ґрунту можемо сказати, що електропровідність чорнозему типового під перелогом (дослідне поле кафедри ґрунтознавства) в шарі 0-20 см складає $130,3 \mu\text{S}/\text{cm}$, а на глибині 20-40 см цей показник зменшується на $67,4 \mu\text{S}/\text{cm}$ ($62,9 \mu\text{S}/\text{cm}$). В послідуючих шарах значення знаходиться в межах $153,0-162,0 \mu\text{S}/\text{cm}$. Аналізуючи варіант лісосмуги, маємо такі значення: в шарі 0-20 см електропровідність становить $89,0 \mu\text{S}/\text{cm}$, а на глибині 20-80 см, отримали результати $61,0-64,0 \mu\text{S}/\text{cm}$. У шарі 80-100 см показник збільшується приблизно в 2 рази ($144,2 \mu\text{S}/\text{cm}$). Рілля ННВЦ «Дослідне поле» має наступну характеристику: у шарі 0-20 см електропровідність становить $47,2 \mu\text{S}/\text{cm}$. Далі прослідковується зростання показника. Так, в послідуючих шарах досліджуваній показник збільшується приблизно в 2,5 рази до $123,8-154,0 \mu\text{S}/\text{cm}$.

Найбільші коливання електропровідності водних суспензій чорноземів типових відбуваються у верхніх досліджуваних шарах. У середній частині відбуваються зміни в межах істотної різниці (не суттєве коливання показників – $\text{НСР}_{05} = 31,3 \mu\text{S}/\text{cm}$). На глибині материнської породи електропровідність всіх варіантів використання (переліг, лісосмуга, рілля – агрочорнозем) практично не змінюється. Так, перелогові варіанти використання в 0-20 сантиметровій товщі характеризуються електропровідністю в межах $120,0-130,0 \mu\text{S}/\text{cm}$. Ці показники є найбільшими серед варіантів досліджень. Протилежна ситуація складається

під орним чорноземом типовим. Тут значення електропровідності є найменшим – 47,0 $\mu\text{S}/\text{см}$. Під полезахисними лісовими насадженнями (дуб) показник знаходиться в межах 82,0-89,0 $\mu\text{S}/\text{см}$.

В результаті проведення досліджень, ми також отримали показники загальної мінералізації та солоності ґрунту.

Загальна мінералізація (*Total Dissolved Solids (TDS)*) – загальний уміст у воді (ґрунті) мінеральних речовин (розчинених іонів, солей і колоїдів), який виражається у вигляді однієї з наступних величин: експериментально визначений сухий залишок; сума іонів; сума мінеральних речовин; розрахований сухий залишок. Також цей показник називають умістом твердих речовин або загальним умістом солей. Розчинені гази під час дослідження загальної мінералізації не враховуються.

Солоність ґрунту (*Salinity*) – загальний уміст у воді (ґрунті) різних водорозчинних солей. В залежності від кількості таких солей ґрунти поділяються на засолені та незасолені. В незасолених ґрунтах вміст водорозчинних солей невеликий (менше 0,1%) і практично не шкодить нормальному росту та розвитку рослин. На засолених ґрунтах, в яких кількість водорозчинних солей становить 0,1% і більше, шкідлива дія солей позначається помітніше.

Під перелогом в шарі 0-20 см загальна мінералізація становить 85,0 ppm, а солоність 64,0 ppm, в шарі 20-40 см показники зменшуються приблизно в 2 рази (41,6 ppm та 31,9 ppm). В послідуючих досліджуваних шарах показники збільшуються приблизно на 50 ppm. Під лісосмугою за досліджуваними шарами не спостерігається суттєвого розподілу органічних та мінеральних речовин (40-50 ppm) та концентрації солей (31,0-45,0 ppm). Але, в шарі 80-100 см ці показники збільшуються в 2 рази та становлять: загальна мінералізація – 96,3 ppm, а солоність – 72,8 ppm. Під ріллею відбувається перерозподіл показників: в шарі 0-20 см загальна мінералізація становить 132,1 ppm, а солоність – 121,3 ppm. У послідуючих досліджуваних шарах загальна мінералізація знаходиться в межах 80,0-102,0 ppm, а солоність відповідає значенням 61,0-77,0 ppm.

Висновки. За результатами проведених лабораторних досліджень встановлено, що чорноземи типові мають закономірність до збільшення електрофізичних показників ґрунту (електропровідність, загальна мінералізація, солоність) від верхніх шарів ґрунту до нижніх шарів ґрунту.

Виявлена відмінність у отриманих значеннях електрофізичних показників між варіантами різного використання чорноземів типових (рілля, переліг, лісосмуга), що дозволяє розподілити отримані показники серед всіх досліджуваних нами варіантів на наступні групи: 1 – перелогові ґрунти; 2 – ґрунти під лісосмугою; 3 – орні ґрунти (агрочорноземи).

Отже, поряд з визначенням загальновідомих фізичних показників (щільність складення, щільність твердої фази, пористість), на сучасному етапі розвитку науки, для визначення напрямку розвитку ґрунтоутворного процесу та оцінки ґрунтів, можна використовувати і комплекс електрофізичних

показників. Це допоможе вчасно отримати необхідну інформацію та послужить основою для раціонального використання й підвищення родючості ґрунтів.

УДК 635.343:631.52

БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ СЕЛЕРИ ЧЕРЕШКОВОЇ

Добрянський Є.М., магістрант

Овчарук В.І., д-р. с.-г. наук, професор

Подільський державний аграрно-технічний університет

Овчарук О.В., д-р. с.-г. наук, доцент

E-mail: ovcharuk.oleh@gmail.com

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Особливе місце серед овочевих рослин займають пряні овочі та, особливо, селера черешкова – цінна і корисна овочева рослина, яка стрімко набирає популярність в останні роки в Україні. Селера черешкова відіграє велику роль в збалансованому харчуванні населення у період, коли не вистачає селери кореневої, за рахунок вмісту великої кількості вітамінів, біологічно активних речовин і багатому мінеральному складу, що визначає її лікувальне і профілактичне значення.

Черешкова селера – дворічна культура сімейства зонтичних, вирощується для отримання вибілених листових черешків, які використовуються в приготуванні різних страв.

Селера має антисептичну, кровоочищуючу, ранозагоювальну, антиалергічну, протизапальну дію. У традиційній медицині з насіння готують препарати для лікування артритів, подагри, набряків і циститу. Відвари, настої, оливу, соки з різних частин селери використовують при малярії, кропивниці, захворюванні печінки, неврозах. Сприятливе співвідношення мінеральних солей і вітамінів групи В благотворно впливає на нервову систему, підвищує активність мозку, концентруючи увагу, прискорює швидкість мислення, покращує пам'ять. Черешки містять до 7 мг % каротину, необхідного для нормалізації зору і профілактики курячої сліпоти. Вітамін С (100-150 мг%) підтримує імунну систему людини, захищає клітини організму від пошкоджень вільними радикалами і передчасного старіння.

У листі й коренеплодах селери містяться цінні для організму людини амінокислоти, каротин, нікотинова кислота, ефірні олії, бор, хлор, кальцій, залізо, марганець, магній, цинк, калій, селен, фосфор, сірка, вітаміни А, С, Е, К, В₁, В₂, В₃, В₅, В₆ і клітковина.

Унікальний набір білків, вітамінів, кислот і мінералів, що містяться в селері, забезпечує стабільність клітин в організмі й уповільнює процеси старіння. Селера має заспокійливу дію – зелень селери використовують при лікуванні нервових розладів, викликаних перевтомою. Ефірна олія селери